

Prema rodno-osjetljivim sudskim postupcima usmjerenim na dijete u slučajevima skrbništva:

Upotreba regresivne pseudo-teorije „otuđenja od roditelja“

Panel sazvan na inicijativu posebne izjaviteljice UN-a za nasilje nad ženama povodom 66. sjednice Komisije
UN-a o statusu žena

17. ožujka 2022.

10:00 – 11:30 (EST)

Online događaj – registracija sudjelovanja na: <https://tinyurl.com/56a7rs8t>

Sažetak

U posljednjih nekoliko desetljeća, uvriježila se rasprostranjena uporaba koncepta „otuđenja od roditelja“ ili „sindroma otuđenja od roditelja“ u procjenama slučajeva skrbništva nad djecom, naročito u slučajevima kada dijete izbjegava ili izrazi strah prema jednom od roditelja. Unatoč manjku vjerodostojnih znanstvenih dokaza i činjenici da je Svjetska zdravstvena organizacija isključila ovaj pojam iz svojeg klasifikacijskog indeksa, on se i dalje koristi kao eksplicitna ili implicitna referenca u pravosudnim sustavima diljem svijeta, s ozbiljnim implikacijama za ljudska prava žena i njihove djece.

Prema ovoj teoriji, otuđenim djetetom smatra se dijete kojim jedan roditelj manipulira kako bi ga okrenuo protiv drugog te kako bi dijete odbijalo kontakt s drugim roditeljem, uglavnom tijekom sporova oko skrbništva nad djetetom povezanih uz prestanak zajedničkog života ili razvod braka. Navodni znakovi otuđenja uključuju djetetov otpor prema kontaktu s jednim roditeljem, snažnu sklonost drugom roditelju, izbjegavanje šire obitelji roditelja prema kojem pokazuje otpor, te naizgled „beznačajni“ razlozi (u očima procjenjivača) za njihovo izbjegavanje.

Iako je u teoriji koncept otuđenja rodno neutralan, češće se primjenjuje protiv žena, naročito u slučajevima kada žene iznose optužbe za nasilje nad njima i njihovom djecom. S obzirom na predrasude prema ženama, pravosudni sustavi često percipiraju žene koje iznose optužbe za nasilje kao manje vjerodostojne od muškaraca koji te optužbe poriču, te prikazuju optužbe za nasilje kao pokušaje da se oteža ili onemogući kontakt između optuženog oca i djeteta. Sudovi često izdižu očevu pravo na kontakt s djetetom kao najveće dobro te ponekad kažnjavaju majku (gubitkom skrbništva ili čak zatvorskom kaznom) zbog navodnog ometanja tog kontakta. Čak i u zemljama u kojima je korištenje ovog koncepta zakonski zabranjeno, presude u specifičnim slučajevima često pribjegavaju ovom opravdanju i logici, mada implicitno.

Poseban razlog za brigu predstavlja činjenica da sudske presude, u ime zaštite djece, često djecu izlažu još većim rizicima dajući skrbništvo nad njima roditelju zlostavljaču. U mnogim slučajevima, djeca koja prijave zlostavljanje od strane oca ne budu saslušana te se njihovi osjećaji i izjave tretiraju kao iskrivljene ili izvještane tijekom sudskog postupka; čak se i djetetovo poricanje manipulacije tretira kao dokaz otuđenja.

Rezultat navedenoga je kršenje djetetovog najboljeg interesa da bude zaštićeno od nasilja, kao što je navedeno u Konvenciji o pravima djeteta, te ozbiljne optužbe za fizičko i seksualno nasilje ostaju neadekvatno ispitane i istražene. I stvari, istraživanja pokazuju da postoji veća vjerojatnost da žene izgube skrbništvo nad djecom ako tvrde da otac zlostavlja djecu nego ako tvrde da samo one doživljavaju nasilje.

2019. godine, nakon sastanka Platforme nezavisnih stručnih mehanizama za suzbijanje diskriminacije i nasilja nad ženama, stručnjaci su objavili zajedničku izjavu o povezanosti između nasilja nad ženama i skrbništva nad djecom. Tvrdi kako je partnersko/obiteljsko nasilje nad ženama ključan čimbenik u određivanju skrbništva nad djecom te se protive zlouporabi „otuđenja od roditelja“ i sličnih koncepata koji se koriste kako bi se skrbništvo oduzelo majci te dodijelilo ocu koji je optužen za nasilje u obitelji. Time se ponavlja dosadašnja sudska praksa i standardi razvijeni mehanizmima vezanim uz problematiku nasilja u obitelji.

9. prosinca 2021. godine, posebna izvjestiteljica UN-a za nasilje nad ženama izdala je izjavu za medije u kojem je izrazila zabrinutost zbog aktualnih slučajeva u kojima su žene koje su izgubile skrbništvo nad djecom u korist očeva zlostavljača u Španjolskoj i ostalim dijelovima svijeta, eksplicitno ili implicitno na temelju teorije otuđenja od roditelja. Pozvala je vlade da naprave više po pitanju unaprjeđivanja svojih pravosudnih sustava te da osiguraju pravo djece da budu zaštićena od nasilja, kao i pravo žena na nediskriminaciju.

Na ovom panelu, stručnjaci će raspravljati o potrebi za daljim smjernicama o primjeni standarda ljudskih prava na pravosudne postupke kako bi oni bili rodno-osjetljivi i usmjereni na dijete te služili zaštiti ljudskih prava žena i njihove djece. Ocijenit će glavne trendove i izazove te dati preporuke vladama vezane uz daljnje djelovanje, uključujući legislativu, jačanje kapaciteta i ostale mjere politike. Nadalje, također će dati preporuke za tijela UN-a, nacionalne institucije za ljudska prava te ostale dionike o tome kako mogu podržati unaprjeđenje pravosudnih sustava.